

BS/37/2013

OCENA OBECNEJ SYTUACJI

KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

ORAZ OCZEKIWANIA

WOBEC NOWEGO PAPIEŻA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Opinie Polaków na temat obecnej sytuacji Kościoła katolickiego są dość mocno podzielone i w znacznej mierze zależą od terytorialnego zakresu jego oddziaływania. Najlepiej postrzegana jest sytuacja Kościoła w Polsce (62% opinii pozytywnych), gorzej na świecie (45%), a najgorzej w Europie (38%).
- ▶ Zdecydowana większość ankietowanych (86%) za przynajmniej częściowo uzasadnione uznaje zintensyfikowane w ostatnim czasie krytyczne opinie kierowane pod adresem Kościoła katolickiego i księży, przy czym niemal jedna trzecia (30%) twierdzi, że Kościół na tę krytykę w pełni zasłużył. Tylko co dwunasty dorosły Polak (8%) sądzi, że zarzuty stawiane Kościołowi są bezpodstawne i krzywdzące.
- ▶ Niemal połowa badanych (48%) chciałaby, aby nowy papież wprowadził pewne zmiany w nauczaniu Kościoła. Tylko nieco ponad jedna trzecia (37%) opowiada się za utrzymaniem w tym względzie *status quo*.
- ▶ Do najczęściej postulowanych przez Polaków zmian w Kościele należą: zniesienie celibatu, liberalizacja nauczania kościelnego oraz walka z pedofilią wśród księży.

Abdykacja papieża Benedykta XVI oprócz dyskusji na temat słuszności tej decyzji wywołała falę debat o tym, w jakiej kondycji następcą Jana Pawła II pozostawia Kościół. W naszym marcowym badaniu, zrealizowanym tuż przed wyborem nowego papieża¹, zapytaliśmy respondentów o ich opinie na temat aktualnej sytuacji Kościoła katolickiego w wymiarze powszechnym, europejskim i ogólnopolskim. Badani odpowiedzieli również na pytanie o potrzebę reform w Kościele oraz ich ewentualny kierunek.

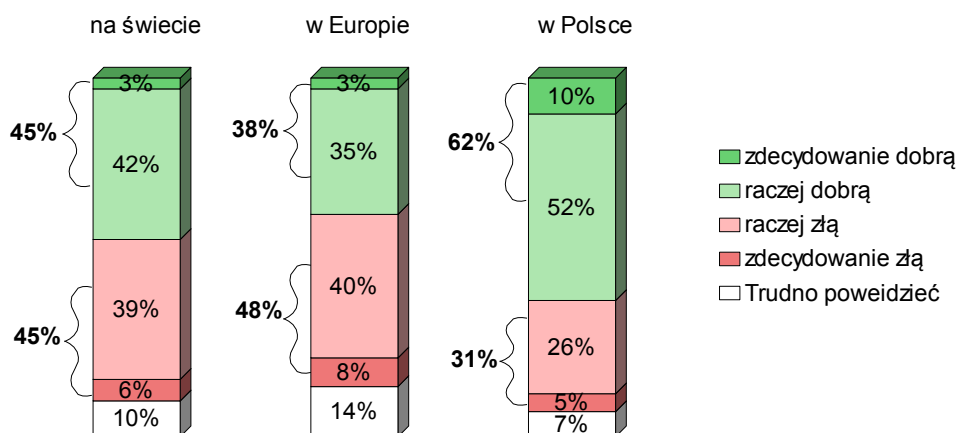
W JAKIEJ KONDYCJI JEST KOŚCIÓŁ KATOLICKI?

Opinie Polaków na temat obecnej sytuacji Kościoła katolickiego są dość mocno podzielone i w znacznej mierze zależą od terytorialnego zakresu jego oddziaływania. Najlepiej postrzegana jest sytuacja Kościoła w Polsce. Niemal dwie trzecie badanych (62%) ocenia ją jako dobrą, w tym co dziesiąty (10%) jako zdecydowanie dobrą. Krytycznie wypowiada się o niej niespełna co trzeci dorosły Polak (31%), z czego tylko jeden na dwudziestu (5%) określa ją jako zdecydowanie złą. Niejednoznacznie postrzegana jest sytuacja Kościoła w jego wymiarze powszechnym. Odsetki badanych oceniających ją jako dobrą oraz jako złą są identyczne (po 45%). Z kolei wskazania negatywne dość znacząco dominują nad pozytywnymi (48% wobec 38%) w wyrażanych opiniach na temat obecnej kondycji Kościoła katolickiego na Starym Kontynencie. W tym wypadku opinie zdecydowanie krytyczne niemal trzykrotnie przewyższają zdecydowanie korzystne (8% wobec 3%).

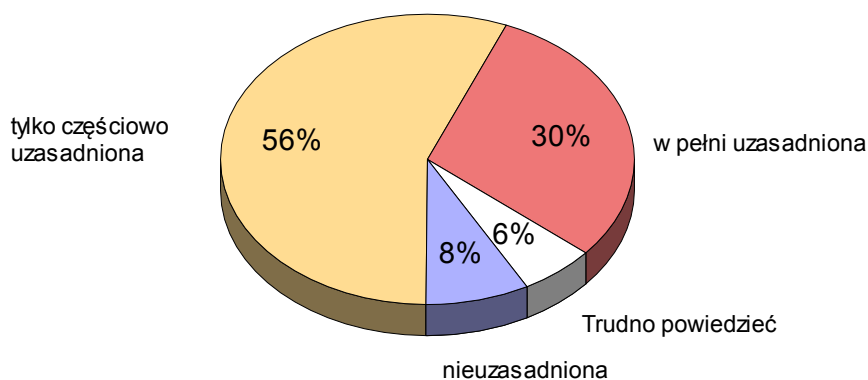
¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (274) przeprowadzono w dniach 7 – 13 marca 2013 roku na liczącej 1060 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. JAK, OGÓLNIIE RZECZ BIORĄC, OCENIA PAN(I) AKTUALNĄ SYTUACJĘ KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO? JAKO:

Dość negatywne oceny bieżącej sytuacji Kościoła katolickiego nie są, w przekonaniu respondentów, formułowane bezpodstawnie. Zdecydowana większość ankietowanych (86%) za przynajmniej częściowo uzasadnione uznaje, zintensyfikowane w ostatnim czasie, krytyczne opinie kierowane pod adresem Kościoła katolickiego i księży, przy czym niemal jedna trzecia (30%) twierdzi, że Kościół na tę krytykę w pełni zasłużył. Tylko co dwunasty dorosły Polak (8%) sądzi, że zarzuty stawiane Kościołowi są bezpodstawne i krzywdzące. Pozostali (6% ogółu) nie mają w tej kwestii wyrobionej opinii.

RYS. 2. W OSTATNIM CZASIE POJAWIŁO SIĘ SZCZEGÓLNIIE DUŻO KRYTYCZNYCH OPINII POD ADRESEM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO I KSIĘŻY. CZY, PANA(I) ZDANIEM KRYTYKA, Z JAKĄ SPOTYKA SIĘ KOŚCIOŁ KATOLICKI I KSIĘŻA, JEST:

Prezentowane stanowisko oczywiście najsilniej różnicuje religijność respondentów, której wskaźnikiem w naszym badaniu są autodeklaracje wiary i praktyk religijnych. O w pełni uzasadnionej krytyce kierowanej pod adresem Kościoła przekonanych jest mniej więcej trzech na pięciu respondentów w ogóle nie biorących udziału w praktykach religijnych (59%) i ponad dwie trzecie badanych (68%) określających się jako obojętni religijnie, niezdecydowani lub niewierzący, a jednocześnie tylko co dziewiąty (11%) praktykujący kilka razy w tygodniu i niespełna co siódmy katolik (15%) określający swoją wiarę jako zgodną z nauczaniem Kościoła.

Tabela 1

Udział w praktykach religijnych	W ostatnim czasie pojawiło się szczególnie dużo krytycznych opinii pod adresem Kościoła katolickiego i księży. Czy, Pana(i) zdaniem, krytyka, z jaką spotyka się Kościół katolicki i księża, jest:			
	w pełni uzasadniona	tylko częściowo uzasadniona	nieuzasadniona	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Kilka razy w tygodniu	11	58	25	6
Raz w tygodniu	18	66	10	6
1-2 razy w miesiącu	29	57	5	8
Kilka razy w roku	36	52	6	7
W ogóle nie uczestniczy	59	31	6	3

Tabela 2

Odpowiedzi osób określających się jako:	W ostatnim czasie pojawiło się szczególnie dużo krytycznych opinii pod adresem Kościoła katolickiego i księży. Czy, Pana(i) zdaniem, krytyka, z jaką spotyka się Kościół katolicki i księża, jest:			
	w pełni uzasadniona	tylko częściowo uzasadniona	nieuzasadniona	Trudno powiedzieć
	w procentach			
– wierzące* i stosujące się do wskazań Kościoła	15	64	14	7
– wierzące* na swój własny sposób	34	56	5	5
– niewierzące, niezdecydowane i obojętne religijnie**	68	62	1	1

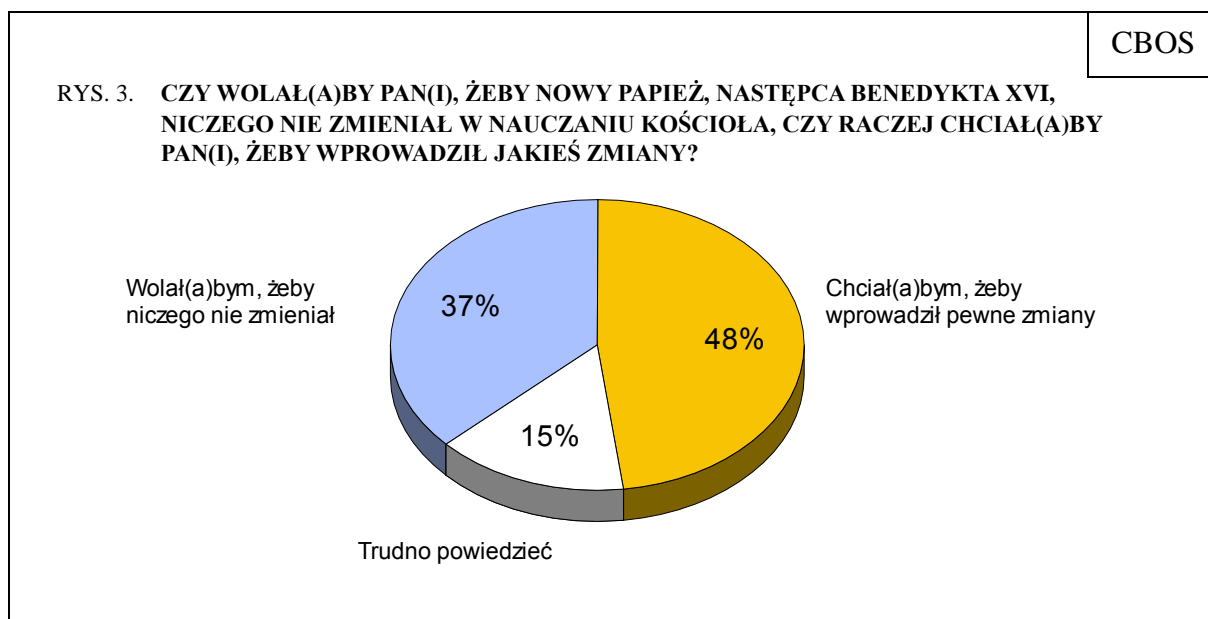
* Dotyczy zadeklarowanych członków Kościoła rzymskokatolickiego

** Respondentów tych potraktowano łącznie z powodu niewielkiej ich liczebności w próbie

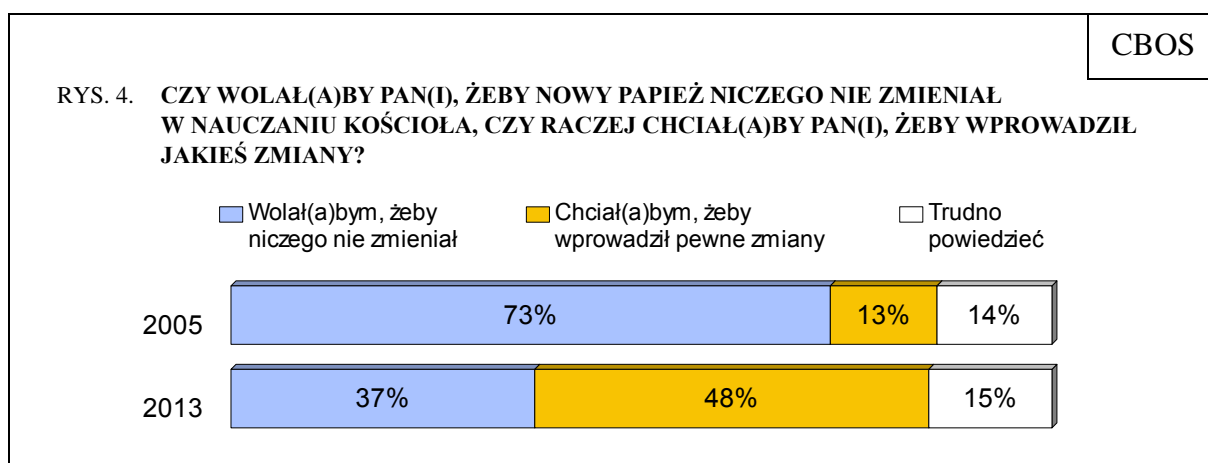
CZY NOWY PAPIEŻ POWINIEN REFORMOWAĆ KOŚCIÓŁ?

Konsekwencją dość znacznego krytycyzmu Polaków wobec Kościoła katolickiego, przejawiającego się w formułowanych opiniach na temat jego obecnej sytuacji, jest fakt, iż niemal połowa badanych (48%) chciałaby, aby nowy papież wprowadził pewne zmiany w nauczaniu Kościoła. Tylko nieco ponad jedna trzecia (37%) opowiada się za utrzymaniem

w tym względzie *status quo*. Jednocześnie spora część respondentów (15%) nie chce lub nie potrafi zająć stanowiska w tej kwestii.

Reformatorskie oczekiwania Polaków wobec nowego papieża są obecnie zdecydowanie większe niż wówczas, gdy swój pontyfikat rozpoczynał Benedykt XVI. W ciągu ostatnich ośmiu lat o połowę zmniejszyła się (z 73% do 37%) liczba badanych przekonanych o braku konieczności wprowadzania jakichkolwiek zmian w nauczaniu Kościoła, prawie czterokrotnie zaś wzrosła (z 13% do 48%) liczba tych, którzy dostrzegają potrzebę pewnych reform w tym zakresie.

Wyrażane oczekiwania znacząco różnią się w zależności od deklarowanego poziomu wiary i religijności respondentów mierzonej częstością ich uczestnictwa w praktykach

religijnych. Kontynuacji dotychczasowego nauczania Kościoła chciałoby niemal trzy piąte badanych praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu (56%) oraz prawie połowa co tydzień uczestniczących w mszach i nabożeństwach (45%), a także co drugi spośród katolików określających się jako wierzący i przestrzegający kościelnych nakazów (52%). W pozostałych grupach wyróżnionych ze względu na stosunek do wiary i praktyk religijnych przeważa przekonanie o potrzebie zmian w kościelnej doktrynie. Najsilniej jest ono akcentowane przez osoby w ogóle niepraktykujące religijnie (62% wskazań) lub czyniące to sporadycznie (54%) oraz określające się jako niewierzące, niezdecydowane lub religijnie obojętne (70%).

Tabela 3

Udział w praktykach religijnych	Czy wolal(a)by Pan(i), żeby nowy papież, następca Benedykta XVI, niczego nie zmieniał w nauczaniu Kościoła, czy raczej chciał(a)by Pan(i), żeby wprowadził jakieś zmiany?		
	Wolał(a)bym, żeby niczego nie zmieniał	Chciał(a)bym, żeby wprowadził pewne zmiany	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Kilka razy w tygodniu	56	29	15
Raz w tygodniu	45	42	13
1-2 razy w miesiącu	35	49	16
Kilka razy w roku	32	54	14
W ogóle nie uczestniczy	18	62	20

Tabela 4

Odpowiedzi osób określających się jako:	Czy wolal(a)by Pan(i), żeby nowy papież, następca Benedykta XVI, niczego nie zmieniał w nauczaniu Kościoła, czy raczej chciał(a)by Pan(i), żeby wprowadził jakieś zmiany?		
	Wolał(a)bym, żeby niczego nie zmieniał	Chciał(a)bym, żeby wprowadził pewne zmiany	Trudno powiedzieć
	w procentach		
– wierzące* i stosujące się do wskazań Kościoła	52	35	13
– wierzące* na swój własny sposób	33	53	14
– niewierzące, niezdecydowane i obojętne religijnie**	8	70	22

* Dotyczy zadeklarowanych członków Kościoła rzymskokatolickiego

** Respondentów tych potraktowano łącznie z powodu niewielkiej ich liczebności w próbie

JAKIE ZMIANY POTRZEBNE SĄ KOŚCIOŁOWI?

Osoby oczekujące od nowego papieża zmian w nauczaniu Kościoła w otwartym pytaniu precyzowały, na czym te zmiany miałyby polegać. W wypowiedziach oprócz spraw związanych z doktryną i ideologią pojawiły się też m.in. postulaty dotyczące zmian w zakresie struktury organizacyjnej Kościoła. Poza kwestiami, na które papież może mieć wpływ, wymieniano też sprawy rozstrzygane raczej na niższych szczeblach hierarchii kościelnej oraz regulowane terytorialnie – przez episkopat w poszczególnych krajach.

Wśród oczekiwanych zmian respondenci najczęściej wymieniają potrzebę liberalizacji i modernizacji Kościoła. Postulaty tego typu wyraża ponad jedna trzecia respondentów liczących na reformy w Kościele (37%), co stanowi jedną szóstą ogółu badanych (17%). Najczęściej są to ogólne sugestie dostosowania Kościoła do współczesnego świata, jego unowocześnienia, otwartości i tolerancji (12% wskazań). Bardziej konkretne propozycje w tym zakresie to m.in.: liberalizacja poglądów na antykoncepcję (7%), zapłodnienie *in vitro* (7%), związki pozamałżeńskie (5%), aborcję (5%) i rozwody (2%).

Postulaty pojawiające się w drugiej kolejności dotyczą reform w zakresie doktryny, zwyczajów i tradycji kościelnych (28% wskazań), przy czym wyraźnie dominujące jest oczekiwanie zniesienia celibatu. Co piąta osoba domagająca się zmian w Kościele (21%) i co dziesiąta wśród ogółu badanych (10%) uważa, że księżom należy zezwolić na zawieranie małżeństw i posiadanie dzieci. Inne sugestie pojawiające się w tym kontekście to zmiana formuły spowiedzi – z indywidualnej na powszechną (3%), zwiększenie wpływu kobiet na sprawę Kościoła, w tym dopuszczenie kobiet do święceń kapłańskich (3%).

Trzeci istotny wymiar koniecznych zmian w Kościele dotyczy, zdaniem respondentów, duchowieństwa (ogółem 26% wskazań). Najczęściej pojawiają się tu postulaty skuteczniejszej walki z pedofilią wśród duchownych (11%) oraz ogólnej poprawy moralności księży, ujawniania afer oraz stosowania restrykcyjnych sankcji wobec ludzi Kościoła łamiących normy moralne (7%).

Kolejna, dość często poruszana przez respondentów kwestia wiąże się ze zmianą akcentów co do zaangażowania Kościoła. Jedna piąta badanych liczących na to, że nowy papież wprowadzi jakieś zmiany chciałaby, aby Kościół skierował się w stronę większej duchowości, wprowadził nowe formy ewangelizacji i ekumenizmu (21%). Osoby te oczekują od Kościoła m.in. zbliżenia do ludzi (5%), nieangażowania się w kwestie polityczne (4%) oraz poprawy kontaktu z młodzieżą i z dziećmi (4%).

Tabela 5

Proponowane zmiany w Kościele	Odsetki*	
	respondentów liczących na zmiany N=509	ogółu respondentów
Liberalizacja i modernizacja Kościoła	37	17
Ogólnie – żeby Kościół był otwarty, nowoczesny i tolerancyjny, dostosowany do współczesnego świata, mniej konserwatywny	12	6
Przyzwolenie na antykoncepcję	7	3
Zmiana stosunku do zapłodnienia <i>in vitro</i>	7	3
Zmiana stosunku do związków nieformalnych (konkubinatów), dostęp osób z takich związków do sakramentów, zniesienie utrudnień w chrzczeniu dzieci z tych związków	5	2
Zmiana w nastawieniu do aborcji	5	2
Zmiana stosunku do rozwodników (dopuszczenie takich osób do sakramentów, umożliwienie zawierania powtórnych małżeństw itp.)	2	1
Akceptacja związków homoseksualnych	1	0,4
Reformy w zakresie doktryny, zwyczajów i tradycji kościelnych	28	13
Zniesienie celibatu	21	10
Zmiana formuły spowiedzi – wprowadzenie spowiedzi zbiorowej (powszechnej) w trakcie mszy	3	1
Zwiększenie wpływu kobiet na funkcjonowanie Kościoła, kapłaństwo kobiet	3	1
Zmiany w doktrynie religijnej, katechizmie – ogólnie	1	0,5
Zmiany dotyczące duchowieństwa, walka z nadużyciami wśród księży i biskupów	26	12
Walka z pedofilią wśród księży	11	5
Poprawa moralności księży, rygorystyczne postępowanie wobec księży łamiących normy moralne, ujawnianie afer z udziałem duchowieństwa	7	3
Większe zdyscyplinowanie duchowieństwa (żeby księża i biskupi byli bardziej pokorni i posłuszni swoim przełożonym)	4	2
Zmiana stylów życia księży i biskupów (w kierunku bardziej skromnego życia, większego ubóstwa)	3	1
Walka z homoseksualizmem wśród księży	1	0,7
Zmiany w kierunku większej duchowości, nowych form ewangelizacji i ekumenizmu (Kościół bliższy ludziom, niezaangażowany politycznie)	21	10
Zbliżenie Kościoła do ludzi – ogólnie	5	2
Rozdział Kościoła od państwa, nieangażowanie się Kościoła w sprawy polityczne, skupienie się na duszpasterstwie	4	2
Poprawa kontaktu Kościoła z młodzieżą i z dziećmi (zwiększenie wpływu na młodych ludzi, ewangelizacja młodych)	4	2
Poprawa efektywności i skuteczności nauczania (lepsza ewangelizacja, nowe – bardziej nowoczesne – formy i metody nauczania, nowe sposoby sprawowania liturgii)	3	1
Większa troska o ludzi, wsparcie potrzebujących, walka z biedą	3	1
Wzrost duchowości w Kościele (umocnienie wiary, większy nacisk na modlitwę)	1	0,7
Dialog z innymi religiami	1	0,6
Zmiany strukturalno-organizacyjne	15	7
Regulacja spraw finansowych Kościoła i księży (przejrzystość finansów Kościoła, opodatkowanie księży, wprowadzenie pensji dla księży, zmniejszenie/likwidacja opłat za usługi religijne)	7	3
Zmiany w zakresie nauczania religii (likwidacja religii w szkołach, przeniesienie katechezy do parafii, zmiana metod nauczania religii itp.)	5	2
Zmiany w organizacji Kościoła (odformalizowanie instytucji kościelnych, zaprowadzenie porządku w strukturach kościelnych, reforma kurii rzymskiej)	3	1
Inne – mniej lub bardziej konkretne – oczekiwania	6	3
Ogólne oczekiwania zmian (żeby papież zreformował Kościół, żeby było lepiej)	2	1
Trudno powiedzieć	10	5

* Odsetki nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli wskazać zmiany w różnych dziedzinach

Ponad jedna siódma badanych wskazujących na potrzebę zmian w Kościele zgłasza konieczność przeprowadzenia pewnych reform o charakterze strukturalno-organizacyjnym (15% wskazań). Najczęściej pojawiające się w tym kontekście postulaty dotyczą regulacji spraw finansowych Kościoła i księży, w tym m.in. potrzeby większej przejrzystości finansów kościelnych (7%). Nieco rzadziej sugestie dotyczą zmian w zakresie nauczania religii, w tym przede wszystkim przeniesienia katechezy ze szkół do parafii (5%).

Wśród zwolenników reform w Kościele jest również spora grupa osób, które nie potrafią jednoznacznie stwierdzić, w jakim kierunku powinny pójść ewentualne zmiany (10%).

Warto na koniec zauważyć, że bez względu na stosunek respondentów do wiary i nauczania Kościoła, hierarchia zmian oczekiwanych wraz z nowym pontyfikatem jest wśród ich zwolenników bardzo zbliżona, przy czym osoby niewierzące, niezdecydowane i obojętne religijnie – po pierwsze, częściej wyrażają potrzebę reform niż osoby wierzące, a po drugie, zwykle wskazują na większą liczbę spraw wymagających reorientacji i reorganizacji. Tym samym istotnie częściej niż pozostali opowiadają się za zliberalizowaniem nauczania kościelnego, zmianami w zakresie doktryny, zwyczajów i tradycji religijnych oraz za reformą struktur kościelnych.

Tabela 6

Proponowane zmiany w Kościele	Odsetki respondentów liczących na zmiany wśród:		
	wierzących* i stosujących się do wskazań Kościoła (N=179)	wierzących* na swój własny sposób (N=410)	niewierzących, niezdecydowanych i obojętnych religijnie** (N=100)
Liberalizacja i modernizacja Kościoła	21	27	50
Reformy w zakresie doktryny, zwyczajów i tradycji kościelnych	18	19	40
Zmiany dotyczące duchowieństwa, w tym walka z nadużyciami wśród księży i biskupów	20	19	23
Zmiany w kierunku większej duchowości, nowych form ewangelizacji i ekumenizmu	14	16	15
Zmiany strukturalno-organizacyjne	9	9	25
Inne – mniej lub bardziej konkretne – oczekiwania	6	3	9
Ogólne oczekiwania zmian	2	2	2
Trudno powiedzieć	11	7	-

* Dotyczy zadeklarowanych członków Kościoła rzymskokatolickiego

** Respondentów tych potraktowano łącznie z powodu niewielkiej ich liczebności w próbie

Mimo deklarowanych pozytywnych opinii na temat pontyfikatu Benedykta XVI², Polacy uważają, że obecną sytuację Kościoła katolickiego – zwłaszcza w Europie – trudno określić jako dobrą. Zdaniem zdecydowanej większości badanych, Kościół przynajmniej częściowo zasłużył na zintensyfikowaną w ostatnim czasie krytykę pod swoim adresem. Konsekwencją takiego przekonania jest wyrażana przez niemal połowę respondentów (a więc trzykrotnie częściej niż u progu poprzedniego pontyfikatu) potrzeba zmian w Kościele. Najczęściej postulowany zakres reform dotyczy liberalizacji i modernizacji Kościoła, reform w zakresie doktryny, zwyczajów i tradycji religijnych oraz walki z nadużyciami wśród duchownych, przy czym dominujące konkretne oczekiwania to: zniesienie celibatu, dostosowanie nauczania kościelnego do współczesnego świata oraz uporanie się z pedofilią wśród księży.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

---

² W przygotowaniu komunikat na ten temat.